

УДК 368.914

*В.К. Рудик, кандидат економічних наук, доцент,
Ю.П. Микольчук, аспірант ПДАТУ*

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглянуто актуальну проблему формування пенсійної системи України. Виявлено, що національна пенсійна система є внутрішнім елементом економічної системи суспільства, а принципи її організації визначаються типом соціально-економічних відносин. Розглянуто впровадження тривірневої системи, яка розширить можливості для підвищення добробуту людей та економічного зростання в державі.

Ключові слова: національна пенсійна система, пенсійне забезпечення, економічне зростання, система соціального захисту, недержавні пенсійні фонди.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Україна вступила в ХХІ століття, маючи багато проблем соціального характеру. Одна з найгостріших – це пенсійне забезпечення. Успадкована від командно-адміністративної економіки нинішня пенсійна система України, започаткована 2004 року ухваленням Верховною Радою закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", не здатна захистити людей похилого віку від бідності. Вона не забезпечує відповідні розміри пенсій для більшості громадян і створює умови для пільгового пенсійного забезпечення значній кількості пенсіонерів. Тому проведення пенсійної реформи стає необхідним явищем для вирішення як сьогоденних проблем, так і для запобігання погіршенню ситуації у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Формування і розвиток національної системи України тісно пов'язаний з усіма важливими процесами, що відбувається у країні: соціально-політичними, економічними, демографічними. Саме тому питання пенсійного забезпечення громадян належить до найскладніших і потребує невідкладного вирішення. Дослідження цієї проблеми знайшли відображення в публікаціях українських науковців та практиків: С. Науменкова, В. Парнюка, Д. Волкова.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження закономірностей і особливостей розвитку формування національної пенсійної системи України в сучасних умовах і визначення напрямів подолання кризових явищ з урахуванням світового досвіду та економічної ситуації в державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах перехідної економіки, яка триває вже протягом 18-ти років і невідомо коли завершиться, видатки бюджету на соціальні потреби систематично зростають, що є проявом уваги держави до незахищених верств населення країни. Невід'ємною складовою соціальної політики є система пенсійного забезпечення. Пенсійні системи удосконалюються практично у всьому світі і в першу чергу в країнах з високорозвиненими суспільними відносинами.

Формування пенсійної системи – складний, багатогранний і комплексний процес, який має істотно змінити баланс політичних, економічних та соціальних інтересів населення, систему державних фінансів, функціонування ринків праці та капіталу [1, с. 6].

В Україні пенсійна реформа рухається, але дуже повільно. Відповідно до ст. 2 Закону України "Про загальнообов'язкове пенсійне страхування" система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів [2], два з яких обов'язкові, а один добровільний [3, с. 12-14].

Перший рівень – державна солідарна система – побудована за принципом солідарності поколінь: працююче населення забезпечує непрацююче. Іншими словами, в ній задіяно практично всіх дорослих громадян, незалежно від їх віку і бажання. Сьогодні зі 46 млн. українців 13,7 млн. отримують пенсію, ще 15 млн. осіб сплачують обов'язкові пенсійні внески до цієї системи, решта сплачуватимуть, коли знайдуть роботу або досягнуть працездатного віку. Власні надходження Пенсійного фонду України (ПФУ), лівову частку яких становлять обов'язкові внески підприємств, установ, організацій і громадян, 2009 року покривали лише 62,2% усіх видатків Фонду (табл. 1).

Таблиця 1

Видатки і власні доходи Пенсійного фонду України за 2005-2009 роки

Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.		
					план	січень-червень	фактично
Видатки усього, млрд. грн.	65,5	74,6	101,9	143,5	164,1	71,2	165,7
Власні доходи, млрд. грн.	42,2	54,3	76,0	102,0	111,4	48,0	103,1
% власних доходів	64,4	73,0	74,6	71,1	67,9	67,4	62,2

Починаючи з 2005 року, і особливо впродовж 2007-2009 років, відбулося різке зростання видатків ПФУ: якщо 2004 року вони становили 36,2 млрд. грн., то 2007 – у 2,8 раза більше (101,9 млрд. грн.). У бюджеті ПФУ на 2009 рік було передбачено 164,1 млрд. грн. видатків, фактично втрачено 165,7 млрд., що в 1,6 раза більше, ніж 2007 року, і в 4,5 рази, ніж 2004 року (табл. 1).

Поступово обсяги видатків ПФУ стали наближатися до рівня доходів державного бюджету: 2007 року вони становили 72,3% його доходів, 2008-го – 78,9%; 2009 року замість передбачених 84,5% вони становили 91,8. По суті, у країні за останні декілька років утворився фонд у ще один державний бюджет [4].

Другий рівень – загальнообов'язкове пенсійне страхування в Україні – включає в себе накопичувальну систему України, яку планувалося запровадити ще 2007 року. Однак ще й до сьогодні цього не зроблено. Відповідно до проекту Концепції пенсійної реформи в Україні введення цієї системи тепер планується 2012 року [5].

Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення. У нас існують недержавні пенсійні фонди, з якими громадяни укладають відповідні договори та добровільно сплачують внески. У цій системі можуть брати участь добровільно як фізичні, так і юридичні особи-роботодавці. Недержавні пенсійні фонди (НПФ) є новими інститутами в економіці України. У відповідності з нормами законодавства недержавні пенсійні фонди створюються у вигляді відкритих, корпоративних та професійних пенсійних фондів. Зазвичай у структурі недержавних пенсійних фондів переважають відкриті пенсійні фонди, що обумовлено більшою свободою діяльності (вкладником фонду може бути будь-яка фізична або юридична особа, розмір пенсійних внесків може встановлюватися індивідуально для кожного учасника). Така ситуація сприяє конкуренції на ринку послуг з недержавного пенсійного забезпечення, що дає можливість обирати пенсійний фонд з найбільш вигідними умовами. Станом на 01.01. 2009 р. Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг схвалено статuti 130 недержавних пенсійних фондів і внесено до Державного реєстру фінансових установ інформацію про 110 недержавних пенсійних фондів, з них 86 – відкритих пенсійних фондів, 14 – корпоративних і 9 – професійних НПФ (табл. 2).

Таблиця 2

Дані про реєстрацію недержавних пенсійних фондів [6]

Стан на	Схвалено статутів НПФ	Внесено до Державного реєстру фінансових установ інформацію про НПФ			
		усього	відкриті	корпоративні	професійні
01.01. 2005	37	21	16	4	1
01.04. 2005	56	25	19	4	2
01.09. 2005	67	47	37	7	3
01.01. 2006	76	54	42	8	4
01.04. 2006	79	58	44	9	5
01.09. 2006	93	67	51	10	6
01.01. 2007	94	79	63	10	6
01.01. 2008	106	96	75	13	8
01.01. 2009	130	110	86	14	9

За порівняно невеликий період часу (з початку 2005 р. до початку 2009 р.) відбулося майже п'ятикратне зростання кількості недержавних пенсійних фондів, яке обумовлене, в основному, високими темпами створення відкритих НПФ. Так, наприклад, якщо кількість

корпоративних фондів зросла на 9 або в 1,4 раза, то кількість відкритих недержавних пенсійних фондів за цей же період збільшилася з 16 до 63 або у 4,5 рази. Ще меншими темпами збільшувалася кількість професійних недержавних пенсійних фондів.

При дослідженні стану пенсійної системи України виявлено не виконання принципу солідарності та справедливості, оскільки зберігається нерівність прав громадян за професійною ознакою, за розмірами отримуваних пенсій, причиною чого є наявність значної кількості законодавчих актів, що регулюють пенсійне забезпечення та пільгових категорій населення, які мають право на пенсійне забезпечення у працездатному віці.

Сучасна пенсійна система України має ряд проблем, зокрема:

- значне навантаження на працюючу частину населення і на бюджет країни;
- недостатні обсяги страхових внесків для пенсійного забезпечення;
- низький рівень пенсії;
- невідповідність розміру пенсії трудовому внеску протягом працездатного періоду при однаковому рівні відрахувань на пенсійне забезпечення;
- окремі категорії працівників мають значні переваги та пільги в пенсійному забезпеченні та ін. [7, с. 167].

Безперечно, що на дану ситуацію значно впливає економічний розвиток країни, а також відсутність належного правового регулювання даного сектору страхування, що дали би змогу збалансувати механізм пенсійного забезпечення в Україні.

Також одним з важливих моментів у формуванні пенсійних систем є спроба посилити зв'язок обсягу внесків у систему пенсійного забезпечення і обсягу пенсійних прав, усунення з системи перерозподільних елементів. Вважається, що в найбільш послідовній формі такі формування впроваджуються завдяки введенню накопичувальної системи, де обсяг пенсійних прав визначається розміром внесків та прийнятим робітником рішення про інвестування пенсійних заощаджень.

В Україні, не зважаючи на усі проблеми, є гостра потреба у створенні життєздатного та ефективного механізму проведення пенсійної реформи в цілому, яка б охопила усі складові системи: як структуру Пенсійного фонду, так і недержавні пенсійні фонди.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вище зазначене, слід сказати, що пенсійна система повинна перш за все забезпечити не міфічний "соціальний захист", а мати один із ефективних факторів розподілу індивідуального доходу людини протягом періоду її життя. Нова пенсійна система має давати не подачки у вигляді "чергового підвищення пенсії" до якоїсь дати чи чергових виборів, а створити людині умови для забезпечення самої себе достойної, постійної і надійної пенсії у старості відповідно до особистого вкладу кожного. Але, на жаль, запроваджена збалансована трирівнева пенсійна система не дала бажаних очікувань. Тож у результаті досліджень можна зробити такі висновки: основним завданням для запобігання остаточного розбалансування пенсійної системи та виникнення заборгованостей з пенсійних виплат необхідно в першочерговому порядку вжити таких заходів:

1. Продовжити реформування солідарної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування в напрямі забезпечення її фінансової стійкості та соціальної справедливості;
2. Запровадження другого рівня пенсійної системи. Це може стати ключовим результатом для виведення країни на новий рівень економічного розвитку;
3. Надати активну державну підтримку розвитку недержавного пенсійного забезпечення;
4. Провести комплексний підхід у структурній реформі ринку.

Отже, нам необхідні послідовні, науково обґрунтовані, систематичні кроки, які у майбутньому виведуть Україну на вищий економічний та соціальний щабель.

Список використаних джерел

1. Логачова Л. Сучасні проблеми та перспективи становлення професійної пенсійної системи // Україна: аспект праці. – 2007. – № 3. – С. 16-19.
2. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування": від 09.07. 2003 р., № 1058-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 150.
3. Бессараб В. Реформа солідарної пенсійної системи: надто дорога непослідовність // Україна: аспект праці. – 2008. – С. 12-20.
4. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.10. 09 № 1224-р.
6. Інформація про стан і розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні у 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/732.html>

7. Топленко Н. М. Проблеми пенсійної системи та шляхи подальшого її розвитку / Н.М. Топленко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2006. – № 4. – С. 166-170.
8. Журнал "Пенсійний кур'єр" – 2010. – № 9.

Аннотація. Рассмотрено актуальную проблему пенсионной системы Украины. Установлено, что национальная пенсионная система является внутренним элементом экономической системы общества, а принципы ее организации определяются типом социально-экономических отношений. Рассмотрено внедрение трехуровневой системы, которая расширит возможности для повышения благосостояния населения и экономического роста в государстве.

Ключевые слова: национальная пенсионная система, пенсионное обеспечение, экономический рост, система социальной защиты, негосударственные пенсионные фонды.

Abstract. In the article the important problem of Ukraine's pension system. Revealed that the national pension system is an internal element of the economic system of society, and principles of organization are determined type of socio-economic relations. Consider introducing a three-tier system that will expand opportunities for human welfare and economic growth in the state.

Key words: national pension systematema, Pension Provision, economic growth, social security system, private pension funds.

УДК 65. 012. 23

Н.І. Дишлюк, кандидат економічних наук, доцент університету економіки та права «КРОК»

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНІВ ДЛЯ РІЗНИХ ВИДІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бізнес-плани дозволяють оптимально використовувати практично всі переваги ведення підприємством конкретного бізнесу, якщо вони враховують особливості цільового ринку споживачів, спеціалізацію підприємства, тенденції розвитку галузі та мету розробки бізнес-плану. Бізнес-плани виступають дієвим інструментом підвищення ефективності виробництва та отримання бізнесом конкретних конкурентних переваг.

Ключові слова: бізнес-планування, підприємництво, бізнес-проект, стратегічний план, спеціалізація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах ринку нереально отримати стабільний успіх у бізнесі, якщо не планувати його ефективний розвиток, не акумулювати постійно інформацію про майбутні перспективи та можливості ринку. І тому процес складання бізнес-плану носить ітерактивний характер, що має на увазі періодичне повернення до попередніх етапів з метою уточнення, поліпшення і виправлення у світлі нових даних, отриманих у процесі розробки. При розробці конкретного бізнес-плану виникає необхідність врахування багатьох специфічних чинників, що стосуються особливостей ведення бізнесу, спеціалізації та ринкової ніші підприємства і даного підприємницького проекту зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання щодо формування бізнес-планів завжди є актуальними, оскільки дозволяють передбачити заходи щодо реалізації нової ідеї, визначити необхідне фінансове забезпечення та отримання запланованого прибутку. Тому цим питанням приділялась та приділяється велика увага як з боку зарубіжних (Людольф Ф., Ліхтенберг С., Беренс В., Бенгз Девід Г., Ковелло Дж. А., Хейзелгрэн Б.Дж.), так і вітчизняних вчених (С.Ф. Покропивний, С.М. Соболь, Г.О. Швиданенко, Л.Г. Агафонов, О.В. Рога, М.В. Голованенко). Проте в своїй більшості дослідження їх носять загальнотеоретичний або практичний характер, не враховуючи особливостей специфіки роботи підприємств окремих галузей.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз методичних підходів щодо формування та особливостей складання бізнес-планів для різних видів підприємницької діяльності.